

GOSPODARSKI LIST

Glasiló c. kr. kmetijskega društva v Gorici.

Ureduje: Viljem Dominko.

„Gospodarski List“ izhaja vsaki mesec enkrat na celi pòli; udje c. kr metijskega društva ga dobivajo brezplačno; za vse druge pa stane na leto 1 glđ. 20 kr. — Naročnina naj se pošilja c. kr. kmetijskemu društvu, dopisi pa odgovornemu uredniku. Rokopisi se ne vračajo.

Št. 9.

V Gorici 29. septembra 1893.

Leto XII.

Cepilna smola in druga razna mazila v sadjereji.

Rane, katere je drevo dobilo na kateri koli način, bodisi, da smo ga požlahnili, obrezali i. t. d., moramo vselej skrbno zamazati, ako hočemo, da se gotovo in hitreje popolnem zacelijo.

Da pri cepljenji rano zamažemo, poslužujemo se cepilne smole, s katero na tenko prevlečemo vse, kar je ranjenega na podlagi in cepiču potem, ko smo požlahnitev dogotovili, da rani zrak ne more škodovati. To delamo pa le pri zimskem in spomladanskem cepljenji, kar zelo pospeši zaraščanje cepiča s podlago, in rana se dobro zaceli.

Čeprav rabijo nekateri pri zamazovanji požlahnitvi še vedno ilovico, vendar je veliko bolje posluževati se cepilne smole, ker ilovica, posebno če ni ovita s papirjem ali platnom, rada razpoka in služi potem le nepopolnoma.

Naprava cepilne smole je zelo različna, pa še marsikateremu sadjerejcu povsem neznana. Ker nam je pa pri požlahnjévanji sadnih dreves in zamazovanji večjih in manjših ran dobrega mazila neobhodno potreba, zato hočem tu o različni napravi raznih mazil nekoliko spregovoriti.

Cepilnih voskov imamo dve vrsti, namreč tak, kateri je tekoč, le ko je gorak in imenujemo ga gorak tekoči vosek, in tak, kateri ostane tekoč, tudi ko je mrzel, imenovan mrzlo tekoči vosek.

Najstareja vrsta je gorak tekoč cepilni vosek, katerega pripravljamo na različne načine.

Na žerjavici v loncu ali kozici raztopimo 1 kg. voska, 75 dkgr. navadne smole in 20 dkgr. loja; ko se je vse raztopilo, odmaknemo lonec od ognja in premeševaje dostavljamo 75 dkgr. trpentina, kateri potrebuje pa le malo gorkote, da postane redko tekoč in se blizo ognja rad užge. Ko smo vse dobro premešali, vlijemo zmes v mrzlo vodo, na kar se strdi, pa se da gnjesti. Kose nategnemo in povaljamo z roko v nekake klobase.

2. Vzamemo 2 klgr. voska, 1 kgr. kolofonija in 1 kgr. trpentina.

3. Ceneje napravimo, ako vzamemo 2 kg. kolofonija, 1 kg. voska in 1 kr. trpentina, temu dostavimo in sicer na vsak kilogram še 3 dkgr. loja ali svinjske masti, da cepilni vosek bolje teče ter vse to raztopimo.

4. Vzamemo 1 kg. kolofonije, 30 dkgr. loja, 10 dkgr. voska in 10 dkgr. beneškega trpentina.

Če se cepilna smola v mrazu preveč strdi, vtaknemo lonec, v katerem je, v posodo z vrelo vodo in dostavimo, da bo bolj mehka, še nekoliko lanenega olja.

Če porabljam cepilno smolo, moramo jo vselej ogrevati; potem jo hranimo v loncu ali kozici in ko jo mislimo rabiti, postavimo pod posodo malo svetilnico. Paziti pa moramo, da cepilno smolo le tako ogrejemo, da bo tekoča, nikar pa ne porabimo vrele, kar bi rano prepeklo, da bi se posušila s cepičem vred. Nanašamo jo na rano s kako leseno lopatico ali pa namažemo ž njo papirnate trake.

Druga še boljša cepilna smola, katero nekateri veliko rajše rabijo, je tako zvana mrzlo tekoča. Njo je lažej rabiti kot prvo in pa o mrzlem in gorkem vremenu. Ker jo pripravljamo brez dodatka voska, kateri je precej drag, je zato ceneja in tudi čebele je ne odnašajo. Najprvi je prodajal tako cepilno smolo nek francoski vrtnar Lefort in sicer drago, pozneje jo je priporočal tudi dr. Lucas in objavil njeno sestavo.

1. Vzeti je 2 kg. kolofonija ali surove smrekove ali jelove smole, raztopiti jo potem polagoma na žerjavici in dolijti, ko se

je popolnem raztopila, 62-70 gr. lanenega olja. Pri dolivanji pa jo moramo prav dobro mešati; potem jo odmaknemo od ognja in dolivamo polagoma ter vedno pridno mešamo, prvič po kapljah, pozneje curkoma 280-290 gr. zmerno ogretega alkohola ali špirita. Ko dadajamo špirit, moramo biti previdni in odmakniti lonec od ognja, ker drugače bi se vsebina lahko užgala.

2. Vzamemo 1 kg. kolofonija, 7 dkgr. loja ali svinjske masti in $\frac{1}{2}$ litra špirita.

3. Prav dober cepilni vosek je sledeči: 720 gr. jelove smole, 100 gr. čevljarske smole, 30 gr. loja, 30 gr. okre in 120 gr. špirita.

4. Prav priprosto in po ceni napravimo cepilno smolo, katera pa rada odpade, ako vzamemo 1 kg. smole in 25-30 dkgr. špirita.

5. Vzame se 1 klgr. čiste smrekove smole, ki se počasi raztopi v kaki kozici nad žerjavico. Potem odmaknemo in vedno mešamo ter dostavimo 140 gr. močnega, nekoliko ogretega alkohola ali špirita in 2 žlici lanenega olja.

Mrzlo tekočo cepilno smolo moramo hraniti v dobro zaprtih škatljah. Notranjo stran pokrova moramo namazati nekoliko z mastjo, da bodo škatljo lažej odpirali in zapirali. Če cepilna smola dalj časa stoji, izhlapi alkohol in strdi se prej ali pozneje. Če se je strdila, omehčamo jo zopet, ako jo raztopimo in jej dostavimo alkohola; potem ostane dalje tekoča.

Razen cepilne smole se poslužujemo tudi drugih mazil in sicer za večje rane in take, katere se več ne zacelijo in mora biti mazilo trpežno; one služijo, da se rana ne veča, da se je ne polotijo atmosfera in gljive, ker slednje se prav rade naselje in rana gnjije. Samo po sebi je razumeti, da moramo vselej zopet zamazati, ko je mazilo odpadlo.

Da zadelamo votline in večje rane, zmešamo 1 del suhega govejega blata, $\frac{1}{2}$ dela suhe lončarske zemlje, katero drobno stolčemo in $\frac{1}{2}$ dela pepela s tekočim trpentinom, upravimo gosto kašo, s katero potem pomazemo. Vse prerezane rane in druge, katere smo naredili, ko smo obrezali suhe, polomljene veje, naprvo gladko porožemo z nožem, prav tako tudi razpokline in stare rane, zamazemo potem, ko smo strohujeni les izrezali.

Drevesno mazilo napravimo, ako zmešamo 3 dele prav finega suhega krednega prahu in 1 del drobno stolčenega lesnega ogljas

povlako lanenega olja. S tem mazilom pomažemo vse rane, bodisi da smo jih napravili, ko smo izrezovali raka, smolikava mesta itd. Če hočemo porabiti to mazilo pri cepljenji na naklad, primešamo še nekoliko gostega trpentina in jo s čopičem namažemo na papirnate ali platnene trakove. Maz hranimo v loncu, na vrhu mora jo pa pokrivati voda.

Drevesno malto napravimo, ako vzamemo 1 del stare malte od zidov, 1 del suhe lončarske ilovice, to drobno stolčemo in presejemo in zmešamo z 2 deloma frišnega govejega blata, napravimo nekako testo, s katerim zamazujemo rane večjih dreves. Če jo hočemo ohraniti dalj časa, stavimo jo v lonec in nalijemo na vrh frišne sealnice.

Ker imamo toliko dobrih pripomočkov, ne puščajmo odprtih ran, ampak zamažimo jib, da bodo naša drevesa vsaj zavarovana pred hitrim poginom.

Sadjar.

Iz Cerkljankih hribov.

(Naše kmetijstvo).

(Izv. dopis).

Dovolite g. urednik nekoliko prostora mojemu dopisu v „Gospodarskem listu“, ker ravno gospodarskih dopisov iz naših krajev zelo pogrešamo, kar nam znači, da je napredek v kmetijstvu zelo majhen ali pa celo ničev. Mnogi pri nas držd se le starih navad. „Moj oče je tako delal in je lahko izhajal, zakaj bi tudi jaz ne?“ Zakaj bi se ne držali pregovora, ki pravi: Po vetru treba ladijo sukati, da ide naprej. Tega nam je zelo potreba v kmetijstvu, ravnati se moramo namreč po današnjih in ne po starih razmerah.

Kmetovanje je treba vse drugače vrediti, nego je bilo nekdaj. Nekdaj se je splačalo sejati veliko žita, ker se je dobro prodajalo, pri tem sta pa imela živina in sadje nizko ceno. Od časa pa, ko smo dobili dovolj lepih vozni in železnih cest in strojev, kateri pripomagajo pri pridelovanji poljskih pridelkov, katerih pa mi hribovcji, radi gričev in skalovja ne moremo rabiti, spremenilo se je vse. Žitu je cena padla, pri tem se je pa živini in sadju povečala.

Zato potreba, da mi hribovci kolikor le mogoče njiv podelamo v travnike in pustimo le bolj priročne, ter jih z gnojenjem in pridnim obdelovanjem pravilno in dobro oskrbujemo, nikar pa tako zanemarjamo, kakor tudi že gnojšča sama, katera so neprecenljive važnosti. Tu se zgublajo najlepši hlebi kruha po dvorišču na cesto, odtod v bližnji potok, reko i. t. d., saj veš, kje voda miruje, toraj v morje. Da si podelamo njive v travnike in pustimo le del prav potrebnih, storili smo veliko. Potem lahko dobimo veliko in dobre krme za živino, katera nam bo dajala večji dohodek in prouzročila manj stroškov, nego koruza, fižol i. t. d.

Pašnike in travnike obsadimo potem še s sadnimi drevesi, ker naš okraj je za sadjerejo jako ugoden. Saj se je v prošlem letu samo v občini Otaležu pridelalo okoli 2000 starih centov češpelj in okoli 1000 centov jabolk; po drugih krajih na Crkljanskem bilo je sicer lani malo sadja.

Posebno želeli bi bilo, da bi se tudi naša sadna drevesa pravilneje oskrbavala in prav zato želeli bi, da dobimo okrajnega potovalnega učitelja za kmetijstvo, ali pa da bi drugi učitelji kmetijstva bolj pogostoma zahajali k nam in nas podučevali, ker smo še na precej nizki stopinji. Naše ljudstvo bi sicer rado storilo, ko bi bilo prepričano o pravem uspehu, a uspeh bil bi le tedaj, ko bi podučujoči učitelj kmetijstva dalj časa bil med nami in bi naše razmere spoznal.

Zraven kmetijske družbe je voditeljica kmetijstva na Goriškem kmetijska šola v Gorici; a ta je še vedno preoddaljena, da bi se zamogli udeležiti poduka, in tudi zvedenega učenca nikdo ne poslušá, dokler kmeta v resnici ne prepriča z djanji. Treba je toraj djanj, treba dokazov, da naš kmet lahko z roko prime, kakor rečemo!

Ko bi naša drevesa pravilno oskrbavali, ne pa puščali kot brezavo metlo gosta, kakor jih daje narava, bi jih skrbno snažili, priznati mi mora potem vsakdo, da bodo glavni dohodki naših kmetij poleg živine tudi oni sadja. Pa tudi naši kmetovalci rabijo do danes še nespametne besede: „Za oskrbavanje dreves nimam časa.“ To je toraj veliko, če kaj storiš za drevo! zakaj se pa za vse drugo rad pobrigaš? Veruj, zelo velika je škoda, da so drevesa tako slabo oskrbovana. Težko dé človeku, če povsod ob cestah in na polju opazi tako slabo oskrbovana, zanemarjena drevesa, katera so, kakor jih je dala narava, enaka gozdnim drevesom. Zastonj nam je govoriti o

sadjereji in sadnih drevoredih, dokler so razmere take, dokler se v dobrih zemljah ob cestah v drevorede zasaja le divji kostanj in topole, i. t. d. kakor okrog Dunaja in drugih mest, kamor zahaja gospoda iz tesnega zidovja, zelenje gledat. Čuditi in smejati se mora človek!

Če že jablan in hruška ne rasteta, rasel bo oreh, kateri nam ne dá le sence, ampak tudi dohodek v sadji.

Če se polotimo zasajanja drevoredov ob cestah, vrzimo turško kostanjevo novost v kot in sadimo drugo!

Veliko vej na naših sadnih drevesih je suhih in celó tudi preveč živih, prve le drevo pačijo, slednje ga pa le ropajo soka. Deblo mora biti obraščeno z mahom; toraj tvoja koža mora biti polna garij. Mah sam na sebi sicer ne živi od drevesa, a vendar pod mahom in lišajem skrivajo se mrčesi drevesu škodljivi in tam prezimi tudi njihova zalega. Osnažimo drevo mahu! Kaj storé nekateri, ko gredo, da drevo očistijo; seboj vzamejo renčelico — da bi bila pa že ta — vzamejo sekuro, da bi ž njo lahko po kamnu sekal, in glej kaj storijo? Mesto da bi z žagico vejo lepo odžagal na vejni prestan — zdi se mu preveč — gre in oteše drevo tako, da se Bogu smili. Kjer je bila veja, pusti štor, da bi pa že bil cel; razmesarjena je rana, da se ti mora ubogo drevo smiliti; tu je delo tako, kakor bi vladala huuska roka na najlepšem pšeničnem polji. Štor se prične sušiti, rana se ne more zaceliti in tu je človek, res pravi sadjar priskrbel, da drevo usiha in se bodo polhi in sršeni gnjezdili po njegovih votlinah.

Kako naj človek s pokvarjenimi udi in drevo z gnjilim deblom zadovolji temu, kar zahtevamo od njega?

Glede živinoreje smo prav tako še na nizki stopinji. Goveja živina, katere imamo največ, se je sicer precej zboljšala, ker nam je slav. c. k. kmet. družba priskrbela dobrih bikov belanskega plemena, katerih nam je pa še jako potreba, da se naša živinoreja še zboljša. Ljudstvo se je tudi polotilo boljšega oskrbavanja živine; veliko njih imajo slamoreznice, ter si tako skušajo slabo krmo zboljšati bodisi, dá rezanico pomešajo med boljo krmo, ali jo poparijo, da jo živina lažej prebavi.

Mnogo pa greše, ker živino premalo snažijo in jo puste ležati v blatu, kar jej zeló škoduje. Zapirajo jo nekateri po kotih, zatuhlih prostorih, kjer oken celo ni, če pa tudi so, zadelajo jih z gnojem. Kako hočeš pričakovati, dragi, da bo živina, katera leži v blatu, v

nezdavem zraku, v slabem hlevu, ostala zdrava — saj že po naravi lahko spoznaš, da si na paši vselej poišče suhega ležišča in svežega zraka. Če živina ni zdrava, ni tudi mogoče, da dá toliko mleka, da krmo pravilno porabi; ker premalo nastiljaš, dobiš tudi manj gnoja, toraj povsem veliko škodo — zato toraj tudi vsega manj pridelajš. Spomni se pregovora v živinoreji: „Dobro snaženo, je polovica krme“.

Edino, kar bi bilo najbolj potrebno, skrbeti bi morali, da bi od živalskih pridelkov imeli večjih dohodkov, ker do sedaj so dohodki le majhni. Mleko podelamo v maslo, kako ga pa napravljamo — (takemu je cena nizka) — zato združimo se in ustanovimo mlekarsko zadrugo.

Posnemajmo naše Tomince in druge sosede na Tolminskem, mlekarska zadruga je nam še bolj neobhodno potrebna; da bi bilo to res dobro, prepričamo se lahko. Vsako malo ali nič vredno podvzetje hitro propade, tam se pa mlekarske zadruge hitro množe, kakor gobe po dežju. Posnemati so jih pričeli tudi na Bolškem; — kaj pa mi na Cerkljanskem, bomo menda držali roke križem in tožili pod težo stroškov sedanjega časa. — Na delo toraj!

Cerkljan.

K r v n a u š . *)

Kakor nam je trtna uš uničila prav po širokem prežlahтно vinsko trtico ter veliko slovenske zemlje spremenila v gole pustinje, vinogradnike pa spravila malo da ne na beraško palico, ravno tako prav lahko ukonča v malo letih krvna uš naša sadna drevesa. Zato je silno silno potreba, da združimo vse svoje moči ter tako potem napovemo in začnemo boj proti tej hudobi, boj, ki ne pozna prizanašanja, ne usmiljenja. Ako že mrčesa popolnoma ne uničimo, kar

*) Ta članek priobčili smo, ker se je tudi pri nas na Goriškem prikazala škodljivka. — Pozor, sadjerejci, pozor!

je skoraj nemogoče, tako moramo vendar vse karkoli je le mogoče storiti, da se njegovo nadaljno razširjanje zabrani in omeji. Prav veseli nas toraj, da tudi ministerstvo za poljedelstvo preiščuje, kako bi bilo mogoče, še o pravem času naše sadjarstvo oteti velike in strašne nezgode. V tem oziru bi se naj pač vsi sadjarji tesno združili, ter pri javnih zborovanjih, kakor tudi po svojih glasilih odločno tirjali, da se pred ko slej sklene zakon proti krvni uši. Vsako odlašanje v tem oziru pretečo nevarnost le povečava, kajti tako se mrčesu pusti priložnost, da se vedno dalje širi. Ako bi se bil tak zakon že pred 20-30 leti sklenil, bi danes morebiti krvne uši pri nas še ne bilo.

Na Francoskem in Nemškem, kjer poznajo krvno uš že kakih 50-70 let, naredil je ta mrčes že toliko škode, da se tista niti preračunati ne da. Pri nas na Štajarskem jo poznamo še le kakih 20-30 let. V novejšem času se pa vedno bolj širi po deželi in sicer najbolj po okolici graški in mariborski. Gotovo so jo tu sem zanesli z drevesci in cepiči, ki so jih iz Nemškega in Francoskega dobivali in naročevali. Ker so pa dotični vrtnarji in sadjarji to pogubno kvarljivko občinstvu skrbno prikriivali, ter celo njeno prisotnost odločno zanikavali, zato se je ista z drevesi, koje je občinstvo pri njih kupovalo in naročevalo, vedno dalje po deželi začela širiti in Bog vé, ako ni sedaj razun teh še več drugih okuženih krajev v deželi.

Po naših mislih bi se bilo moralo občinstvo takoj obvestiti, da se je prikazala krvna uš in da je tedaj za vsakega, ki v takih krajih in drevesnicah dobiva drevesca in cepiče, velika nevarnost, da ne kupi tudi ušice, ki bode potem njemu in drugim uničila ne le kupljena ampak tudi vsa drevesa. Vse to še, in več drugega pa bode ukazoval zakon, ki se namerava proti krvni uši skleniti. Zakon pride sicer pozno, morebiti že prepozno, pa boljše vendar enkrat, kakor pa nobenkrat.

Da bodo pa slovenski sadjarji to nesrečno grdobo, to hudo šibo božjo, tem bolje poznali ter jo potem tudi tem ložje zapazili in zasledili, zato jim hočemo tukaj več o njej povedati. Dandanes jih je, hvala Bogu! pri nas še malo, ki bi bili to kvarljivko le videli in velika sreča bode za nas vse, če bode vedno tako ostalo, če ne bodemo imeli nikdar s tem mrčesom kaj opraviti!

Franc Erjavec nam v vsem dobro znani knjigi „Škodljive živali“

krvno ali tudi krvavo ušico tako-le opisuje: Škodljivejša nego zelena in rusa ušica je jablanom krvava ušica. Nič večja ni od onih dveh, prej še nekoliko manjša. Razločuje se posebno v tem, da na hrbtu nima solčnic in tudi repek je neznamen. Oblasla je z dolgo, belo volno, a ime: „krvna ali krvava ušica“ dobila je zategadelj, ker pritisnena dá od sebe kapljico krvavega soka. Nekrilata krvavka je temno-rumena ali zamazano-rudečkasta in z belo volno pokrita. Bledorumenkaste tipalnice so kratke, kakor prirezane. Krilata je bolj zleknela, svetločrna, zadek rujava in tudi volnata. Nekrilata ima prav drobne oči, krilata pa velike in izbuljene.

Krvava ušica zajeda sosebno mlada jablana, redkokedaj hruške. V dolzih vrstah ali kupčeki sedé po glatkem lupu, najrajše na osojnej strani, zabadajo sesalca v lub in v belino ter srkajo hraneči sok. Nasledki se kmalo pokažejo. Na glatkem lubu izpahnejo se neke kraste, kakor garje ali ruše na človeškej koži. Drevo izgublja dan na dan najboljše sokove, začne bolehati, nekaj časa hira in naposled pogine, ako mu ni za časa prišla pomoč. Tudi na stara debela se naseli in sicer najrajši v kake rane in razpoke ter brani, da se ne zarastejo.

Poleg jajec, katera so jeseni krilate samice odložile v dnu debela in okoli korenin, prezimijo tudi mnoge nekrilate ušice bodisi v zemlji, ali v mahu ali v deblovih raskah. Na vspomlad izležejo se mlade samice in potujejo s prezimivšimi lanskimi vred na višek, kjer se na lupu prisejajo. Ko so po večkratnej levitvi dorasle, začno pridno rajati žive mlade, a te delajo za nekaj časa tudi takó. Vsega skup se jih nakoti kacih 8 rodov samih nekrilatih in še le jeseni prikažejo se tudi krilate, ki potem odleté in svoj rod dalje množé. Tako Erjavec.

Poznati je drevo kaj lahko, na katerem se je krvna ušica naselila. Vse veje in mladike, koje je ušica napadla, so, kakor da bi bile z bato ovite ali pa z moko potrošene. Nevarna je pa ona posebno še radi tega, ker ne napada le mladih, ampak tudi že popolnoma dorašena in stara drevesa in to ne le na deblu in vejah, ampak ravno tako tudi na koreninah. Razne vremenske nezgode, kakor mraz, vročina, mokrota ji prav nič ne škodujejo, kakor tudi nobena tica in sploh nobena žival za njo ne mara. Vse to pa le mnogo pripomore, da se ušica še bolj pomnožuje in hitreje razširja. Dorašene krilate samice odleté potem v druge kraje, katere hitro okužijo.

Ako se je toraj ušica kje ugnezdila, tedaj so vsi drugi sadovniki v bližini v največji nevarnosti, da se jih ta grdoba ne poloti.

Razun mladih, sočnatih mladik ljubijo te ušice posebno rane, ki se naredé pri snaženji dreves. In se zabadajo v mlado staničje ter srkajo iz njega hrano. Vsled tega se rane grdo izbuhnejo, gnjiloba in druge bolezni pristopijo in po drevesu je.

Mnogo so že sadjarji premišljevali, kako užugati to grdobo, pa došihdob bila so vsa prizadevanja zaman. Manjša drevesa, zlasti pritlikavci se sicer umivajo z raznimi jedkimi tekočinami, pa kaj hočemo početi z odrašenimi drevesi in pa s koreninami pod zemljo, do katerih niti priti ne moremo. Kakor so se proti trsni uši dosedaj izjalovili vsi poskusi jo uničiti, ravno tako se še tudi ni posrečilo, proti krvni uši najti popolnoma zanesljivega sredstva.

Kar tedaj za sedaj storiti zamoremo, je edino to, da zabranimo nadaljno razširjevanje ušice. Sveta dolžnost je posameznikom, kakor vseh skupaj, za to skrbeti, da se mrčes omeji na sedaj okužene kraje. Ker se ušica najložje dobi tako z drevesci, kakor tudi s cepiči, ki pridejo iz okuženih krajev, zato naj nikdo iz takih krajev ne dobiva ne dreves, pa tudi ne cepičev in dolžnost njegova, da tudi vse druge na to opozori. V interesu sadjarstva prosimo toraj vse naše prijatelje, da ljudstvo pri vsaki priliki na to grozovito nevarnost opominjajo, pa tudi na veliko odgovornost, katero prevzame tisti, ki je morebiti celo vedoma v kak kraj zasejal krvno ušico.

Vrtnarji in posestniki drevesnic krvno ušico kaj radi zamolčé, ker se boje, da bi potem svojih pridelkov ne mogli več izpečati. Ravno iz tega uzroka se tudi kaj odločno postavljajo po robu proti nameravani postavi proti krvni ušici. Tako so sklicali v dan 21. januarja t. l. poseben shod na Dunaj, na katerem so se enoglasno izrekli proti nameravanemu zakonu. V dotičnem oklicu beremo dobesedno: „Tovariši! Ne bojte se potnih troškov, pridite vsi, tukaj gre za to, da z zso zgovornostjo branimo sami svoje ognjišče. Zakon proti krvni uši! Vpirajmo se mu z vsemi dovoljenimi sredstvi, drugače jih pride mnogo izmed vas popolnoma na kant“. Te besede so pač tako jasne in umevne, da jim nimamo prav nič dodjati. Le toliko še rečemo, da je dosedaj nesreča zadela le posameznike, ako pa nismo dovolj previdni in ako ne storimo vsega, karkoli zamoremo, da se upremo bližajoči se nevarnosti, tedaj nas bode v prav kratkem času zadela vse skupaj, in sadjarstvo štajersko, ki nas je stalo toliko

truda in žrtev in katero se sedaj tako krepko razvija ter tako lepega dobička prinaša in obeta, uničeno bode na stoletja — ako že ne na vselej!

F. P. . . . k.

(„Slověnski kmetovalec“).

Šiške na zeljnatih rastlinah.

O tem piše J. A. Schver v Solnograškem kmet. listu sledeće: Pokaže se ta bolezen na vseh zeljnatih rastlinah, na vrzotah, cvetnem zelji, na zelju, kolerabi, repici i. t. d. in sicer naredo se na štoru ali pa na koreninah ali na obojih večji ali manjši okroglasti izrastki, kateri so enaki šiškam na hrastu. V notranjem so te šiške razgrižene in rujave in v njih je umazana tekočina, mnogokrat pa tudi ličinke.

Na takih rastlinah se sok pravilno ne more pretakati, kar je naravno in zato zaostajejo v rašči; zelje napravi le slabo glavo ali pa celo nobene, koleraba nadzemeljska in podzemeljska ni celó za rabo. Škoda je tolikanj večja, če se poloti bolezen ne le posameznih rastlin, ampak, da pokvari polovico pridelka.

1. Šiške prouzuročujejo neke žlemaste gljive, katere je zapazil botanik Woronin l. 1877 in jih imenoval *Plasmodiophora brassicae*. Ta gljiva se pomnožuje po trosih jako hitro, spoznati jo je pa le mogoče, če jo povečamo 700 krat. Troši ohranijo kaljivost skozi več let. S kemičnimi sredstvi se gljiva ne dá uničiti drugače, kakor da ukonča tudi rastlina.

2. Zeljna muha (*Anthomya brassicae* Bauché) poklada jajčica na različne zeljnate rastline in sicer na koreninin vrat, pa tudi na repo in redkev. Ličinke se potem zavrtajo v rastlino.

3. Zeljni rilčkar, katerega se dobi v Nemčiji kacic 40 vrst, namreč prouzučuje to bolezen največkrat, *Ceutorhynchus sulcicollis* Gyll. Ta hrošč je črn kot ogelj in sé sivimi dlakami, je komaj 3 mm. dolg in 2 mm. širok, prikazuje se od spomladi do jeseni. Batica navrti steblo omenjenih rastlin in položi nekoliko jajčic, na to

začnejo stebła zatekati. Bela ličinka, katera nima nog, glava jej je rumena, poveča si predor, potem steblo pregrize in se v zemlji zabubi. Čez nekaj tednov pokaže se kot hrošč.

Sredstva zoper to bolezen so le taka, da rastline varujemo pred njo (1-6), ali pa da jo skušamo ustaviti, potem ko se je pokazala in sicer :

1. Menjamo prostor. Kjer so bile zeljuate rastline že več let zaporedoma, mogoče med njimi celo bolne, ne pomaga menjava semen, ampak izbrati moramo drugo njivo ali leho na vrtu; na onem mestu ne smemo pa skozi več let saditi zeljnatih rastlin ali križnic.

2. M. Lebl navaja v njegovi vrtnarski knjigi, da se je pokazalo uspešno, sejati seme v pusto zemljo.

Tako zadobimo, na travniku, katerega jeseni preorjemo, ali na poljski zemlji, kateri pomanjkuje sprstenine in kjer nismo že dolgo pridelovali zeljnatih rastlin, in celo ne v bližini, dobrih sajenic, katere nimajo bolezní in se dobro sponašajo.

3. Pri presajanji naj se pomeša gornja plast zemlje, katera je krog rastline, se sajami, ali pa naj se patrosi na lehe ogljenega prahu, katerega se samice ogibljejo.

Če se poslužimo tega sredstva, priporoča G. Henschel (o škodljivcih), naj pustimo na več krajih nekaj mest, katerih ni posuti z ogljenim prahom; na taka mesta pokladajo babice jajčica. Rastline, katere so na takih mestih, se potem izrujejo in ukončajo z ličinkami vred.

4. Na Angležkem pomočijo korenine zeljnatim rastlinam, preden jih posade, v redki kaši, katero napravijo iz 2 lit. saj, 250 gr. solitra, nekoliko ilovice in zmešajo z vodo; mesto solitra, dostavi se tudi lahko gašenega apna.

5. Če so se prikazali zeljni rilčkarji, pobira naj se jih zjutraj in uniči, da se ne razplodé dalje.

6. Posebno moramo paziti, da potem, ko zelje poberemo, šture izruvamo in sežgemo. Deloma zato, da ni preveč dela, deloma pa tudi radi napačnega mnenja, da se zemlja s šturi zagnoji, pušča se šture čez zimo na njivi in se jih potem podorje, ž njimi vred pa tudi na stotine ličink in jajčic, katere pričnejo spomladi zopet uničevati zeljuate rastline. Toraj pobira naj se šture čisto in popolnoma.

7. Če se je bolezen že polotila, potem, pravi Ritzema Bos. (škodljive in koristne živali), da ni druge pomoči, kakor da take rastline, na katerih so oteklina, izruvamo in uničimo. Tega mnenja sem tudi sam, nikar pa da bi rastline kar naravnost uničili, kajti marsikateri kapus ali koleraba, cvetoče zelje se da lahko kljub oteklinam na spodnjem delu še porabiti v lastni kuhinji ali pa jih celo prodamo na trgu; zato začnimo raje pobirati bolne rastline in jih porabimo prej ko mogoče.

8. Početkom junija naj se potrosi po lelah gips in stori to zopet po kacih 14 dneh.

9. Pa tudi priliva naj se pridno; namreč trdé, da koristi karbolna voda.

10. Nek dopisnik nemš. časnika o zelenjadoreji, poroča, da je zemljo od rastlin odgrnil in šiške po strani odrezal; potem zopet zasul in prilil z vodo ali stanjšano gnojnico in tako rastline rešil. Ta način ukončevanja je dozdevno najboljši. Neki g. duh. I. Dum v Krispl, dela to že skozi več let in njegovo zelje se meri lahko z najlepšim. To priporoča tudi dr. Eisenbart.

RAZNE REČI

za gospodarstvo in gospodinjstvo.

Prvo podkovanje žebeta. — Skušaj, da vadiš žebe že v mladosti, da se bo pustilo prijeti za nogo; najprvo gladi ga po nogi z roko in skušaj mu jo potem polagoma vzdigniti; početkoma vzdigni jo le malo in polagoma vedno bolj visoko, dokler je ne vzdigneš tako, kakor treba vzdigniti jo pri podkovanji. Posebno če žebetu kopita čistiš in ga na lahko tolčeš po njih, privadiš ga na podkovanje. Pri podkovanji ne vzdigni mu noge previsoko, kar posebno stori rad držač, kateri je visok, ker mu je lažej držati. Če je držač visok, vrže ga konj kmalu. Nikdar mu pa tudi ne vleči nog na zunaj, ker žival zgubi ravnotežje in primorana je potem, da se s silo iztrže iz rok. Tudi ne drži nog predolgo kviško, ker žival

postane nepotrpežljiva in nemirna. Pusti nogo večkrat iz rok ali pa uredi tako n. pr., da kovač kopita najprvo po vrsti obreže in potem drugo za drugim podkuje. Nikar ne tolči živali in ne kriči nad njo; s tem jo lahko tako pokvariš, da si ne bo pustila z lepa pribiti podkvi.

* *
*

Esenca zoper muhe in komarje, da se ne polotijo živali. Vzemi 50 gr. sprešanega olja lavorike, 2 gr. belega olja matrne dušice, 100 gr. bergovega cvetja, 100 gr. peteršiljevih korenin, 1 liter 70 % alkohola; vse to namakaj nekaj dni.

* *
*

Zoper raka na sadnih drevesih. — Najprvo izreži mesto, kjer je rak tako, da izrežeš ves suhi les in odreži poškodovani lubad, na to namaži rano s kašo ugašenega apna in obveži jo s cunjo, da apno prehitro ne odpade. Le-to potem namaži zopet z apneno kašo, ako se rana še ni zacelila.

* *
*

Zoper napenjanje telet priporočamo naslednje sredstvo: Navpravi ukuho ali omako iz 18 gramov korenin rabarbare, korenin kolmeža in grškega kopreca, to skuhaj v 1/2 litra vode in dostavi še 2 ali 3 žličice sode. Tako zmes daj teletu 3 krat na dan. Prav tako vzemi kos zrujavelega železa, vtakni ga v pinjeno mleko in daj teletu družega dne vsakih 5-6 ur 1/4 litra takega poprej precejenega in na kacih 20° C ogretega mleka. Poleg tega dajaj teletu tudi posnetega mleka. Če si mu pokladal poprej uže drugo krmo, pokladaj mu tudi sedaj dolzegega, sladkega in okusnega, suhega sena.

* *
*

Konj in muha. — Neki kmetovalec poroča to-le: V polovici junija smo kosili seno in ko smo ga prvič peljali domov, sem že zapazil, da je bil konj tako obgrizen od muh, da mu je kar tekla kri iz prs in trebuha po nogah. Ker se mi je žival smilila, vzel

sem posodo, nalil vanjo $\frac{1}{2}$ litra vode in dolil kacic 20 gramov karbolne kisline, ter zaukazal sem, oprati s tako vodo rane in zapazil sem, da, čeprav je delal konj cel popoldne in se potil, se mu muhe niso približale. Zato priporočam to sredstvo kot preskušano vsem konjerejcem.

* *

Dohodki sadnih dreves. — V slednjih trinajstih letih so dala drevesa v drevoredih ob cestah na Saksonskem dohodek v znesku 1,431,292 mark. Toraj približno 1 $\frac{1}{2}$ milijon.

* *

Čilski solitar sredstvo zoper gosenice — Prav pogostoma objedó gosenice rudeči in bodeči ribez do golega. Nek francoski vrtnar priporoča sredstvo, po katerem se gosenice ne polotijo grmičja. Vzemi namreč 17 gr čilskega solitra in raztopi ga v gorki vodi, ter zrejšaj na 20 litrov. Preden rabiš raztopljino, premešaj jo dobro in poškropi z njo grmičje ali pa sadna drevesa.

* *

Da ohraniš kumare dalj časa sveže. — Vzemi najlepših kumar in pa takih, katere imajo na konci še nekoliko peclja, da jih lahko zanj obesiš.

Kumare operi v vodi z mehko ščetjo, da bodo prav snažne in jih dobro osuši. Potem namaži jih z beljakom in osuši na zraku. Ko so se osušile, priveži jim na peclj vrstico ali bombaž in obesi jih v popolnem suhem hramu na kak drog. Na ta način ohraniš kumare sveže do božiča.

* *

Da obvaruješ kruh plesnjobe, priporočajo da deneš kruh, ko je pečen, v vrečo, v kateri je še nekaj moke in sicer tako, da leži hleb na drugem z gornjo škerjo; vrečo potem zaveži in obesi v zračnem prostoru. Tako hraujen kruh ostane svež 4 6 tednov in prav nič ne plesni. Predno hleb razrežeš, očisti ga s ščetjo in postavi čez noč v klet, da postane mehek. Priporočamo to v poskus.

Da ne bodo klobase plesnjive, ali pa če so uže in hočeš plesnjivec odpraviti, ni boljšega sredstva, kakor navadna kuhinjska sol. Vzemi sol na krožnik in dolij le toliko vode, da bode raztoplina gosta. Ako namažeš plesnjive klobase, svinjsko pleče i. t. d. na tenko s tako kašo, zgine plesnjivec kar hitro in nekoliko dni pozneje bodo po vsej klobasi majhni kristali, kateri zabranijo, da ne plesni dalje. Tako je ravnati tudi s kračo, če je pričela koža v členu plesniti.

* *

Želodova moka, dobra krma za kuretnino. — Jeseni naberi želod, posuši ga v peči in na to ga zmelji v moko. Skušnje so pokazale, da po tej moki nesejo kokoši več jajic. Najbolje pripraviš potem krmo tako-le: Moko zmešaj z vodo, da dobiš nekako testo, iz njega napravi majhne hlebčke in posuši jih. Ko misliš dati kuram, razlomi hlebček na več koščekov in daj vsaki kuri med krmo po en košček. Poprej pa razmoči hlebček v vodi.

* *

Vreme je bilo v zadnjem času zelo neugodno. Nепrestano deževje je v mnogih krajih prouzročilo povodnji, katere so naredile veliko škode. Preteklo saboto popoldne pa je razsajala strašna nevihta skoro po vsem Goriškem in tu pa tam je tudi toča na predvečer trgatve oklestila vinograde in če ne uničila, pa vsaj zelo zmanjšala vinski pridelek. Vsled tega, in pa ker je grozdje začelnjalo zelo gnjiti, je trgatav po Brdih, v goriški okolici in na vipavski strani povsod odprta. V obče se lahko reče, da bo trgatav obilna.

Zdaj je skrbeti, da pride blago v dobro osnažene in prekajene posode in da zastavijo posestniki vso svojo skrb v to, da se bo pravilno zvršilo vrenje in da se bo sploh razumno ravnalo s pridelanim blagom, za katero se zdaj od mnogih strani oglašajo kupci.

* *